

متنوع‌سازی اقتصاد روستاهای ساحلی با تأکید بر گردشگری صیادی (مورد: روستاهای ساحلی شهرستان تنکابن)

سید حسن مطیعی لنگرودی*، استاد دانشکده جغرافیا و عضو قطب علمی برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه تهران
زهرا حیدری، دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه تهران

دریافت مقاله: 1390/12/15

پذیرش نهایی: 1391/4/27

چکیده

نواحی روستایی امروزه به دلیل دارا بودن مناظر بکر و انواع جاذبه‌های اکوتوریسم، از مهمترین مکان‌ها برای ایجاد فعالیت‌های گردشگری می‌باشند. از آنجایی که به لحاظ محدودیت فعالیت‌ها، درآمدهای مشاغل روستایی کفاف زندگی روستاییان را نمی‌دهد، ایجاد انواع فعالیت‌های گردشگری در روستاها با توجه به ظرفیت‌های موجود آنها، می‌تواند در به وجود آوردن مشاغل مختلف و ایجاد اقتصاد تلفیقی در نواحی روستایی، ضعف درآمدی حاکم بر این فضاهای زیستی را بر طرف نموده و زمینه‌های کسب درآمد بیشتر در روستاها را ایجاد نماید. هدف این پژوهش بررسی زمینه‌های ایجاد گردشگری صیادی در روستاهای ساحلی شهرستان تنکابن برای افزایش سطح درآمدی روستاییان می‌باشد. روش تحقیق در این پژوهش، از نوع توصیفی-تحلیلی با تأکید بر مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی است. جامعه آماری تحقیق شامل گردشگرانی می‌باشند که از منطقه مورد مطالعه دیدن کرده‌اند. اطلاعات مورد نیاز با استفاده از پرسشنامه با حجم نمونه 100 نفر جمع‌آوری و با نرم افزار SPSS داده‌پردازی و تحلیل گردیده است. با توجه به مقیاس و ماهیت داده‌ها از روش آماری همبستگی، آزمون پارامتری T تک نمونه‌ای و آزمون ناپارامتری فریدمن استفاده شده است. منطقه مورد مطالعه روستاهای ساحلی شهرستان تنکابن می‌باشد. این روستاها در منطقه ساحلی، بین شهرستانهای عباس آباد و رامسر واقع شده‌اند. روستاهای باغ نظر، حاجی محله، واچک و پایین شیروود در حاشیه رودخانه‌ای که به دریاچه خزر می‌ریزد واقع گردیده‌اند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که روستاهای مورد مطالعه از توان بالایی برای ایجاد فعالیت‌های گردشگری صیادی برخوردار بوده و همچنین گردشگران تمایل زیادی برای ماهیگیری در ایام سفر به منطقه برای گذران اوقات فراغت دارند. با توجه به نظر گردشگران، با ایجاد امکانات و تاسیسات اقامتی و پذیرایی برای گردشگری صیادی در منطقه، می‌توان زمان اقامت گردشگران را در روستاهای ساحلی افزایش داد و اشتغال و درآمد مناسبی را برای روستاییان فراهم نمود.

کلمات کلیدی: روستاهای ساحلی، گردشگری صیادی، توسعه روستایی، شهرستان تنکابن.

1) مقدمه

توسعه گردشگری روستایی، یکی از راهکارهای لازم برای رسیدن به اهداف توسعه روستایی است، اما دستیابی به آن نیازمند ایجاد بسترهای زیرساختی و فرهنگی کارآمد است (مطیعی لنگرودی و دیگران، 1389: 187). رشد و گسترش گردشگری به حالت امروزی از جمله پدیده‌های مهم اواخر قرن بیستم است که با سرعت در قرن جدید ادامه دارد (رضوانی، 1384: 109). هم‌اکنون گردشگری به بزرگ‌ترین فعالیت جهان تبدیل شده، بانی ایجاد شغل برای میلیون‌ها نفر است و به تنهایی 11/7 درصد تولید ناخالص ملی را تشکیل می‌دهد. انتظار می‌رفت در سال 2008 برابر 700 میلیون گردشگر تازه‌وارد وجود داشته باشند. طبق برآوردها این تعداد تا آستانه‌ی سال 2020 به 1/5 میلیارد نفر افزایش می‌یابد (Narasaiah, 2007: 5). گردشگری بر پایه حرکت و جابه‌جایی انسان استوار و در عین حال سرشت آدمی نیز با سفر و آشنایی با زمینه‌های مختلف مکان‌هایی غیر از محل اقامت او عجین شده است (نوروزی، 1389: 156). گردشگری یکی از سریع‌ترین راه‌های بازگشت سرمایه است و بالاترین ضریب انباشت سرمایه را دارد و از ضریب تکاثری بسیار بالا نسبت به سایر فعالیت‌ها برخوردار می‌باشد (مطیعی لنگرودی، 1390: 357). در بین انواع جاذبه‌های گردشگری، جاذبه‌های طبیعی یکی از مهم‌ترین مقاصد گردشگران محسوب می‌شوند. در این راستا، مناطق ساحلی به خصوص سواحل ماسه‌ای به دلیل اینکه حد فاصل بین انبوهی از آب و خشکی می‌باشند، دارای اهمیت ویژه‌ای است. سواحل دریاها برای انسانها جاذب و از پتانسیل لازم برای جذب گردشگران برخوردار است (سرابی، 1378: 75). در نواحی روستایی امروزه چالش‌های زیادی به خصوص در زمینه مسائل اقتصادی وجود دارد، بطوریکه در بسیاری از موارد موجب تشدید مهاجرت‌های روستا-شهری شده است. در این بین، موقعیت جغرافیایی برخی از روستاها، این امکان را فراهم می‌کند که در کنار کارکرد اصلی خود فعالیت‌های دیگری را هم تجربه نمایند، تا از این رهیافت، بتوانند موجب بهبود وضعیت اقتصادی و رفاهی جمعیت شاغل در منطقه شوند.

در نواحی شمالی ایران به دلیل وجود مناظر بکر و سرسبز و همچنین کنار هم قرار گرفتن چند اکوسیستم کوه، جنگل و دریا، سبب گردیده تا حجم زیادی از گردشگران برای گذران اوقات فراغت، به این مناطق سفر کنند. شهر تنکابن نیز یکی از شهرهای ساحلی شمال کشور است که با داشتن سواحل دریا و رودخانه در نقاط مختلف روستاهای این شهرستان، از ظرفیت‌های لازم برای ایجاد فعالیت‌های گردشگری به ویژه گردشگری ساحلی برخوردار می‌-

باشد. شهرستان تنکابن دارای طیف وسیعی از روستاهای جنگلی، جلگه‌ای و ساحلی است، در روستاهای ساحلی به دلیل وجود آب شور دریا در عمق سطحی خاک و نیز وجود اراضی ماسه-ای که چندان استعداد کشاورزی ندارند، ساخت و سازهای تاسیسات گردشگری در این اراضی کمتر مستعد برای کشاورزی گسترش یافته است. در این زمینه می‌توان طیف وسیعی از فعالیت‌های گردشگری ساحلی که برخی از آنها گردشگری آبی مانند: غواصی، شنا، ماهیگیری دریا، ورزش جت اسکی، قایقرانی و ... می‌باشند و برخی دیگر که در حاشیه رودها و ساحل انجام می‌شوند، مانند: ماهیگیری، قدم زدن در ساحل، حمام آفتاب، پلاژهای ساحلی، ورزش-های ساحلی و ... را ایجاد کرد. اما با وجود چنین ظرفیت‌هایی، به دلیل فقدان برنامه‌ریزی صحیح در این نواحی، مشاغل مربوط به گردشگری چندان در روستاهای این منطقه ایجاد نشده و این نواحی از نظر کسب درآمدهای گردشگری در سطح پایینی قرار دارند. هدف اصلی این تحقیق بررسی زمینه‌های تمایل گردشگران برای گسترش فعالیت‌های مرتبط با گردشگری ماهیگیری در روستاهای ساحلی شهرستان تنکابن می‌باشد. این پژوهش در پی پاسخگویی به دو سوال اصلی زیر شکل گرفته است:

الف- گردشگران تا چه میزان تمایل دارند که در فعالیت‌های گردشگری ماهیگیری شرکت کنند؟

ب- آیا روستاهای منطقه مورد مطالعه از توان لازم برای ایجاد و توسعه گردشگری ماهیگیری تفریحی برخوردار می‌باشد؟

2) نظریه‌های تحقیق

گردشگری به عنوان یک فعالیت پایه اقتصادی، می‌تواند زمینه‌های اصلی بهبود سطح کیفیت زندگی ساکنان محلی را فراهم آورد (رمضان‌زاده لسبویی و همکاران، 1389: 62)، و نقش گردشگری در ایجاد کیفیت زندگی مطلوب، از طریق استانداردهای بالای سطح زندگی (Liu and Var, 1986: 213)، و فرصت‌های شغلی بیشتر (Milman&Pizam, 1988: 191) مورد توجه و قابل اندازه‌گیری است. با توجه به اهمیت گردشگری در توسعه منطقه‌ای، گردشگری روستایی نیز در تنوع‌بخشی به اقتصاد روستایی از اهمیت بسیار برخوردار است. گردشگری روستایی بخشی از بازار گردشگری و منبعی برای اشتغال و درآمد بوده و می‌توان آن را ابزار مهمی برای توسعه اقتصادی-اجتماعی و اکولوژیکی جوامع روستایی قلمداد کرد (افتخاری، 1381: 26).

بسیاری از فعالیت‌های اقتصاد روستایی، طی دهه‌های اخیر دچار افول شدید شده و افزایش نرخ بیکاری و در نتیجه خروج نسل جوان و افراد دارای تحصیلات بالا از جامعه روستایی، توسعه نواحی روستایی را به مخاطره انداخته است (مطیعی لنگرودی، 1390: 70). توسعه گردشگری در مناطق روستایی عنصری اساسی است و یکی از راه‌های نجات روستاها از فقر، مهاجرت و مشکلات اجتماعی و اقتصادی به شمار می‌رود (مهدوی و همکاران، 1386: 40). گردشگری روستایی در حال تبدیل شدن به یکی از ارکان اصلی اقتصاد تجاری جهان است. در این راستا، با برنامه‌ریزی اصولی و شناسایی مزیتها و محدودیت‌های گردشگری روستایی می‌توان به توسعه منطقه‌ای و اقتصاد ملی کمک نمود (میرکتولی، 1389: 139). گردشگری منبع بسیار مهمی برای اشتغال نیروی کار غیرماهر، به ویژه زنان و مهاجران فقیر روستایی است، همچنین می‌تواند موجب تنوع فعالیت‌ها و کاهش ریسک‌های کشاورزی شود و فرصت‌های توسعه همه جانبه روستایی را فراهم می‌آورد (پاپ‌زن و همکاران، 1389: 26). در همین راستا مطالعات باتلر نشان می‌دهد که از جمله اثرات مثبت اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی، می‌توان به ایجاد اشتغال و درآمد، کمک به فراهم شدن خدمات زیربنایی، تشویق توسعه سایر بخش‌های اقتصادی و تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصاد روستایی اشاره کرد (علیقلی‌زاده فیروزجایی و همکاران، 1386: 2). گردشگری روستایی به یک فعالیت عمده تبدیل شده و از سوی همه سیاستمداران مورد موافقت جدی قرار گرفته است که در این زمینه، پیگیری‌هایی نیز صورت می‌گیرد (طالب، 1387: 30).

با توجه به این که برخی از روستاها در نواحی ساحلی قرار گرفته‌اند، گردشگری ساحلی می‌تواند یکی از زیر مجموعه‌های گردشگری روستایی محسوب شود. مفهوم گردشگری ساحلی استقبال طیف گسترده‌ای از گردشگری، اوقات فراغت، تفریح و سرگرمی را در بر می‌گیرد که در منطقه ساحلی و فراساحلی و یا آبهای ساحلی قرار دارد (Hall, 2001: 602). عوامل افزایش و تنوع گردشگری ساحلی را می‌توان با توجه به دو دلیل بیان کرد: 1- تعداد جمعیت جهان در حال افزایش است و بنابراین پیش‌بینی‌ها، جمعیت 6 میلیاردی کنونی در سال 2018 به 8 میلیارد نفر می‌رسد و به طور طبیعی بخش عمده‌ای از این جمعیت به منظور استفاده از محیط دریایی برای تفریح و اهداف دیگر به سواحل کشیده می‌شوند. 2- نسبت بالاتری از مردم از محل اقامت خود برای تفریح مسافرت می‌کنند و بخش عمده‌ای از آنها به مناطق ساحلی می‌روند (رضوانی و همکاران، 1390: 301). گردشگری ساحلی به عنوان یکی از انواع

گردشگری دارای توان بالا می‌باشد که بشدت در حال رشد است (قرخلو و همکاران، 1388: 2). سواحل با برخورداری از انبوهی از آبها و برخورداری از منابع موجود در آب، خود دنیایی دیگر را پدید می‌آورد، که این خود اهمیت سواحل را دو چندان می‌کند (Chawla, 2004: 125-127). توسعه گردشگری ساحلی وابسته به: کیفیت ساحل، ویژگی‌های فیزیکی و چشم‌انداز ظاهری ساحل، چشم‌انداز فضاهای حاشیه‌ای در ساحل، امنیت جانی و مالی گردشگران، ایجاد جاده‌ها و سهولت دسترسی گردشگران برای گذران اوقات فراغت و فراهم آوردن امکاناتی جهت پیاده‌روی در سواحل (Hall and Stephan, 2002: 293). با توجه به ظرفیت‌های موجود در سواحل دریاها و رودخانه‌ها، مجموعه‌ای از فعالیتهای گردشگری- تفریحی مانند غواصی، سفرهای دریایی، تأسیسات اقامتگاهی، رستوران‌ها و بازار کسب و کار و خرده فروشی را می‌توان در چنین مکان‌هایی ایجاد کرد، همچنین ماهیگیری تفریحی یکی از مهمترین فعالیتهای گردشگری سواحل است که امروزه در برخی از مناطق دنیا به عنوان یک گونه از گردشگری محسوب می‌شود (Chiang, 2011; Fabinyi, 2010)، به عنوان مثال در سواحل آمریکا امروزه گردشگری ماهیگیری در کنار دیگر فعالیتهای فراغتی ساحلی، باعث ایجاد مشاغل مختلف و درآمدزایی شده و اقتصاد جامعه محلی را ارتقاء می‌دهد (Ditton et al., 2011). رشد و توسعه اقتصادی روستاهای ساحلی، در گرو آن است که امکانات خشکی و دریا، به صورت هماهنگ و به طور مطلوب در خدمت تحولات اجتماعی و اقتصادی درآیند و در این راه از توان‌های بالقوه هر دو محیط در جهت تحقق هدف‌های توسعه بهره‌برداری شود، لذا مطالعات مربوط به صید و صیادی می‌بایست از ارکان اصلی و زیربنایی در برنامه توسعه اقتصادی روستاهای ساحلی محسوب شود (صادق دقیقی، 1386: 48). تصمیم‌گیری گردشگران برای انتخاب مقصد گردشگری به پارامترهایی مانند نوع فعالیت، فاصله، زیبایی مکان گردشگری، امنیت و ... بستگی دارد (Bilgic, 2008: 771-782). امروزه ماهیگیری تفریحی با هدف گذران اوقات فراغت در جنوب شرقی آمریکا به عنوان یکی از گونه‌های مهم گردشگری می‌باشد که در ترکیب با گردشگری ورزشی توانسته است هر ساله گردشگران زیادی را به این مناطق بکشد (Lee, 2011: 2350)، در این زمینه روحل¹ پژوهشی را با عنوان توسعه محصولات جدید گردشگری، ماهیگیری تفریحی در جنوب شرقی آمریکا انجام داد، که به اهمیت گردشگری ماهیگیری پرداخته است (Roehl, 1993: 279-288). امروزه در مناطق دیگر جهان

¹ -Roehl

نیز، این نوع گردشگری به صورت ترکیبی در بسیاری از سواحل رواج دارد، بطوری که گردشگری غواصی، ماهیگیری در مناطق حفاظت شده دریایی در جزیره کالامیانز، فیلیپین (Fabinyi, 2008: 898-904)، در راستای توسعه این نوع گردشگری، تمایلات گردشگران برای حضور در این مناطق بسیار اهمیت دارد. در این زمینه مطالعه ای با عنوان تمایلات شخصی: اجتماعات ماهیگیران و توسعه فعالیت‌های گردشگری در کره توسط چیونگ¹ صورت گرفته است که به اهمیت تمایلات شخصی در گردشگری ماهیگیری توجه دارد (Cheong, 2003: 23-29). با توجه به مطالب مطرح شده، گردشگری ماهیگیری از جمله انواع گردشگری می‌باشد که در سایه برنامه‌ریزی، می‌تواند از کارایی مطلوب در ایجاد اشتغال و درآمد در نواحی روستایی برخوردار گردد.

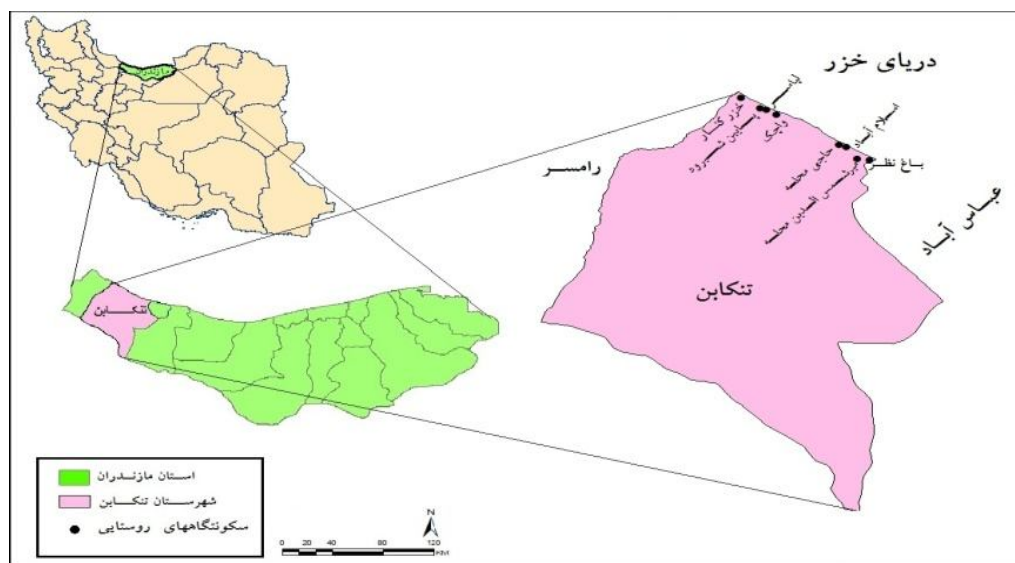
3) منطقه مورد مطالعه

منطقه مورد مطالعه این پژوهش، روستاهای ساحلی شهرستان تنکابن می‌باشد. این روستاها در منطقه ساحلی، بین شهرستان‌های عباس‌آباد و رامسر واقع شده‌اند (شکل 1). کارکرد اقتصادی این روستاها کشاورزی با تأکید بر باغ‌های مرکبات است. همچنین خدمات و صیادی به عنوان فعالیت‌های دیگر اقتصادی روستا محسوب می‌شوند. در این روستاها به دلیل قرارگیری کنار ساحل و وجود آب شور دریا در عمق سطحی اراضی نزدیک به ساحل، و نیز اختصاص اراضی ساحلی کم مستعد برای کشاورزی به ساخت و سازهای گردشگری، کشاورزی چندان رواج ندارد. در برخی از این روستاها مانند پایین شیروود و خزرکنار فعالیت کشاورزی به صورت زراعت و باغداری که بیشتر شامل کشت مرکبات است، انجام می‌شود، به عنوان نمونه روستای پایین شیروود از 1784 نفر جمعیت و 446 خانوار، 85 نفر در 17 هکتار زمین به کاشت مرکبات اشتغال دارند (آمارنامه کشاورزی، 1382). در روستاهای حاجی محله، باغ نظر نیز چنین شرایطی از نظر کشاورزی حاکم است. به لحاظ استقرار مکانی، این روستاها در ساحل دریا و نیز حاشیه رودخانه‌هایی که از جنگل تا دریا امتداد دارند، مستقر می‌باشند. در این سواحل برخی از روستاییان به فعالیت‌های ماهیگیری به شیوه‌های سنتی برای امرار معاش اشتغال دارند که درآمد چندان از این فعالیت‌ها کسب نمی‌نمایند. بر همین اساس، از آنجایی که گردشگران زیادی به طور خودجوش به این منطقه سفر می‌کنند، می‌توان برای ایجاد اشتغال و درآمد و افزایش بهره‌وری اقتصادی روستاییان، فعالیت‌های گردشگری ساحلی به

¹-Cheong

خصوص گردشگری ماهیگیری تفریحی را در منطقه توسعه داد. بر اساس مشاهدات میدانی نوع گردشگری غالب در روستاهای ساحلی منطقه مورد مطالعه، از دو نوع گذری (روزانه) و خانه-های دوم می‌باشد که با برنامه‌ریزی می‌توان از هر دو گروه در راستای توسعه گردشگری ماهیگیری بهره برد.

شکل 1: نقشه منطقه مورد مطالعه

منبع: نگارندگان، 1391

4) روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی، با رویکرد پیمایشی مبتنی بر پرسشنامه است. اطلاعات مورد نیاز به دو روش میدانی (تکمیل پرسشنامه گردشگر و مشاهدات) و اسنادی (بررسی کتب، پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها، مقالات علمی و اسنادی معتبر) جمع‌آوری شده است. جامعه آماری گردشگرانی می‌باشند که به صورت خودجوش از نواحی روستاهای ساحلی شهرستان تنکابن دیدن کرده‌اند. برای مشخص کردن سطح پایایی سؤالات پرسشنامه از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضریب آلفای کرونباخ برابر با 0/78 برآورد شده است، همچنین برای سطح روایی پرسشنامه از نظر متخصصان و منابع معتبر استفاده شده است. اطلاعات و داده‌های مورد نیاز با استفاده از پرسشنامه با حجم نمونه 100 نفر جمع‌آوری و به وسیله نرم‌افزار SPSS پردازش شده است. بر اساس هدف تحقیق، نوع پاسخ‌ها و به منظور تحلیل و استنتاج داده‌ها و مقیاس متغیرها، از روش آماری توصیفی مانند

میانگین، روشهای تحلیل آماری نظیر همبستگی، آزمون T مستقل و برای درک اولویت‌های گردشگران در انتخاب جاذبه‌های گردشگری صیادی از آزمون فریدمن استفاده شده است.

5 یافته‌های تحقیق

یافته‌های میدانی نشان می‌دهد که 71 درصد از کل پاسخگویان را مردان و 29 درصد را زنان تشکیل می‌دهند، همچنین 14 درصد پاسخگویان مجرد و 86 درصد آنها متأهل می‌باشند. به لحاظ شغلی 16 درصد از پاسخگویان بیکار، 37 درصد دارای مشاغل دولتی و 46 درصد دارای مشاغل غیر دولتی می‌باشند. میانگین سنی پاسخگویان برابر با 34/8 سال است. میانگین درآمد پاسخگویان برابر با 850 هزار تومان در ماه برآورد شده است. همچنین در ارتباط با سطح سواد پاسخگویان، یافته‌ها بیانگر آن است که 5 درصد ابتدایی، 2 درصد راهنمایی، 34 درصد متوسطه، 44 درصد فوق دیپلم و لیسانس و 14 درصد دارای مدرک فوق لیسانس و بالاتر بوده‌اند (جدول 1).

جدول 1: خصوصیات فردی پاسخگویان

مشخصات	مشخصات	درصد
جنس	مرد	71
	زن	29
وضعیت تأهل	مجرد	14
	متأهل	86
وضعیت شغلی	بیکار	16
	مشاغل دولتی	38
	مشاغل غیر دولتی	46
سطح سواد	ابتدایی	5
	راهنمایی	2
	متوسطه	34
	فوق دیپلم و لیسانس	44
	فوق لیسانس و بالاتر	14
میانگین سن	34/8 (سال)	
میانگین درآمد ماهانه	850000 (تومان)	

منبع: یافته‌های میدانی، 1391.

در ارتباط با استان محل اقامت گردشگران (مبدأ)، یافته‌ها نشان می‌دهد که از کل جامعه نمونه گردشگران 50 درصد از استان تهران، 14 درصد از استان اصفهان، 13 درصد از استان البرز، 9 درصد از استان گیلان، 7 درصد از استان قم، 4 درصد از استان مازندران و 3 درصد از

استان لرستان به این منطقه سفر کرده‌اند. در مورد فاصله محل زندگی گردشگران تا مقصد گردشگری، یافته‌ها بیان می‌دارد که بیشترین فاصله از مبدأ تا مقصد 700 کیلومتر، میانگین فاصله از مبدأ تا مقصد 311/16 کیلومتر و کمترین فاصله از مبدأ تا مقصد گردشگری 130 کیلومتر می‌باشد (جدول 2).

جدول 2: استان محل اقامت گردشگران و فاصله آن تا منطقه مورد مطالعه

لرستان	اصفهان	البرز	مازندران	قم	تهران	گیلان	مبدأ گردشگران (استان به درصد)
3	14	13	4	7	50	9	
700(کیلومتر)							بیشترین فاصله از مبدأ تا مقصد
311/16(کیلومتر)							میانگین فاصله از مبدأ تا مقصد
130(کیلومتر)							کمترین فاصله از مبدأ تا مقصد

منبع: یافته‌های میدانی، 1391.

براساس نظرات پاسخگویان، شیوه آشنایی 88 درصد از گردشگران با این منطقه از طریق دوستان و آشنایان و 12 درصد به وسیله تلویزیون و رادیو بوده است. همچنین بررسی شکل سفر گردشگران بیانگر آن است که 60 درصد از گردشگران به صورت خانوادگی، 29 درصد با بستگان خود و 11 درصد به همراه دوستان مسافرت می‌کنند در ارتباط با فصل سفر، نظرات پاسخگویان نشان می‌دهد که 31 درصد از گردشگران در فصل بهار، 66 درصد در فصل تابستان و 3 درصد در فصل پاییز به این منطقه سفر می‌کنند (جدول 3).

جدول 3: نظر پاسخگویان در ارتباط با وضعیت گردشگری در منطقه

گویه	گزینه‌ها	درصد
چگونگی آشنایی با منطقه	از طریق دوستان و آشنایان	88
	به وسیله تلویزیون و رادیو	12
شکل سفر	خانوادگی	60
	ببستگان	29
	با دوستان	11
فصل سفر	بهار	31
	تابستان	66
	پاییز	3
میانگین تعداد دفعات سفر به منطقه	12	

منبع: یافته‌های میدانی، 1391.

نظرات پاسخگویان در ارتباط با محل اقامت گردشگران در منطقه بر طبق گزینه‌های مشخص شده نشان می‌دهد که 31 درصد از گردشگران در منازل اجاره‌ای اقامت می‌کنند، 28 درصد دارای منزل شخصی می‌باشند، 23 درصد در منزل فامیل اقامت می‌کنند، 11 درصد برای اقامت به هتل می‌روند و 7 درصد برای اقامت از چادرهای مسافرتی استفاده می‌کنند (جدول 4).

جدول 4: نظر پاسخگویان در ارتباط با وضعیت اقامت در منطقه

گویه‌ها	گزینه‌ها	درصد
محل اقامت گردشگران	منازل اجاره‌ای	31
	منزل شخصی	28
	منزل فامیل	23
	هتل	11
	چادرهای مسافرتی	7
میانگین کل هزینه‌های اقامت در منطقه	323000 تومان	
میانگین مدت اقامت گردشگران به روز	10	

منبع: یافته‌های میدانی، 1391.

نتایج آزمون فریدمن بیانگر آن است که از دیدگاه گردشگران جاذبه جنگل در الویت اول قرار دارد (1/77)، در اولویت دوم جاذبه سواحل دریاها است (2/68)، سواحل رودخانه‌ها در الویت سوم (2/98)، مزارع و باغ نواحی روستایی در اولویت چهارم (4/02)، الویت پنجم با نواحی بیلاقی است (4/13) و نهایتاً اماکن مذهبی در اولویت ششم (5/42) واقع شده است. همچنین سطح معناداری محاسبه شده (0/000) در ناحیه آلفای 0/05 بیانگرتوافق معنادار بین نگرش گردشگران است (جدول 5).

جدول 5: نتایج آزمون فریدمن در ارتباط با اهمیت جاذبه‌ها از دید گردشگران

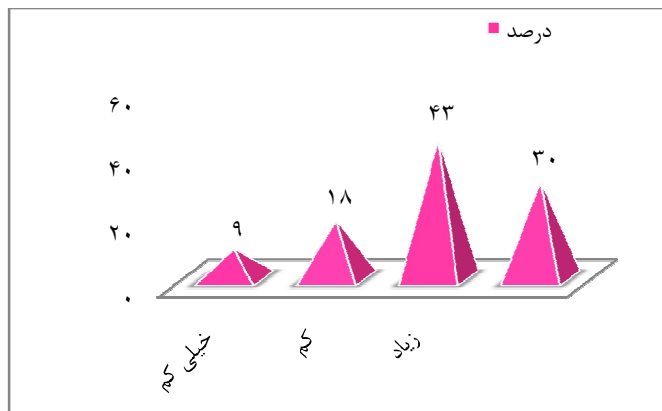
اولویت	جاذبه‌ها
1/77	جنگل
4/02	مزارع و باغ نواحی روستایی
2/68	سواحل دریاها
2/98	سواحل رودخانه‌ها
4/13	نواحی بیلاقی
5/42	اماکن مذهبی (امامزاده‌ها و ...)
146/587	مقدار کای اسکوتر
5	درجه آزادی
0/000	سطح معناداری

منبع: یافته‌های میدانی، 1391.

بررسی نگرش و تمایل گردشگران نسبت به انجام فعالیت‌های ماهیگیری تفریحی:

در ارتباط با میزان علاقه گردشگران به فعالیت در مکان‌های گردشگری ماهیگیری یافته‌های میدانی نشان می‌دهد که 43 درصد علاقه زیادی به ماهیگیری تفریحی در روستاهای ساحلی و حاشیه رودخانه‌ها دارند، 30 درصد گزینه خیلی زیاد و 18 درصد گزینه کم را انتخاب کرده‌اند و 9 درصد از پاسخگویان علاقه خیلی کمی برای مشارکت در فعالیت‌های گردشگری ماهیگیری تفریحی دارند (نمودار 1).

نمودار 1: میزان علاقه گردشگران به گردشگری ماهیگیری تفریحی در روستاها

منبع: یافته‌های میدانی، 1391.

در جدول 6، میانگین محاسبه شده برای اکثر گویه‌ها بیانگر تمایل بالای گردشگران به جاذبه‌های موجود در منطقه و سطح بالای رضایت آنها از این جاذبه‌ها می‌باشد، برای نمونه، میانگین میزان تمایل گردشگران به تفریح در سواحل نواحی روستایی برابر $3/6$ ، میانگین تمایل گردشگران به مصرف غذاهای دریایی برابر با $4/1$ و میانگین میزان رضایت گردشگران از مسافرت به این منطقه برابر 4 می‌باشد که این میانگین‌های بالا، نشان‌دهنده پذیرش و ظرفیت بالای منطقه برای جذب گردشگر می‌باشد.

در ارتباط با نظرات جامعه میهمان در زمینه جاذبه‌های گردشگری ماهیگیری منطقه، میانگین محاسبه شده برای بیشتر گویه‌ها، بالاتر از حد متوسط کل گویه‌های جدول می‌باشد. میانگین محاسبه شده برای برخی نقاط قوت منطقه، مانند گویه وجود روستاهای ساحلی برابر با 4، وجود مناطق بکر و دیدنی سواحل برابر $4/1$ ، نزدیکی سواحل به راه‌های اصلی برابر $3/9$ ، سکوت و آرامش در سواحل $4/1$ می‌باشد. حضور صیادان محلی در نواحی ساحلی، امنیت سواحل در طول شبانه‌روز، فاصله کم این منطقه با مرکز شهر تنکابن، از دیگر نقاط قوت این منطقه از نظر گردشگران می‌باشد. در ارتباط با گویه پاکیزگی و تمیزی محیط ساحل برای انجام فعالیت‌های گردشگری صیادی، میانگین محاسبه شده برابر $2/9$ می‌باشد که نشان دهنده عدم برنامه‌ریزی و مدیریت ضعیف در ارتباط با جمع‌آوری زباله‌های جامد، فاضلاب منازل و زیباسازی سواحل منطقه می‌باشد. اما میانگین‌های بدست آمده برای نقاط قوت موجود بیانگر آن است که منطقه مورد مطالعه، از پذیرش بسیار شدید گردشگران ماهیگیری تفریحی برخوردار می‌باشد. جزئیات نظر گردشگران در ارتباط با گویه‌های مذکور در جدول 7 به تفصیل ذکر شده است.

جدول 6: تمایل گردشگران در مورد گویه‌های مرتبط با گردشگری ماهیگیری تفریحی (درصد)

سطح معناداری	میانگین	خیلی کم	کم	تاحدودی	زیاد	خیلی زیاد	سوالات
0/000	3/1	6	6	60	21	7	میزان آشنایی شما از نواحی ساحلی مناطق روستایی و جاذبه های آن چقدر است؟
0/000	2/6	12	28	53	0	7	سطح تنوع امکانات تفریحی در سواحل تنکابن چگونه است؟
0/000	3/6	0	10/5	27/4	52/6	9/5	میزان تمایل شما به دیدن و تفریح در سواحل نواحی روستایی تنکابن چقدر است؟
0/000	3/3	0	24	27	39	10	میزان تمایل شما به اقامت در کلبه های ساحلی نواحی روستایی چقدر است؟
0/000	3/5	0	5	50	26	19	میزان تمایل شما به تفریح در مزارع حاشیه سواحل دریا و رودخانه های نواحی روستایی چقدر است؟
0/000	3/4	0	12	41	34	13	میزان تمایل شما به پرداخت هزینه برای تفریح در پارکهای ساحلی در نواحی روستایی چقدر است؟
0/000	3/3	14	8	20	45	13	میزان تمایل شما به ماهیگیری کنار رودخانه در نواحی روستایی تنکابن چقدر است؟
0/000	4/1	0	0	24	38	38	میزان تمایل شما به مصرف غذاهای دریایی در این منطقه چقدر است؟
0/000	3/6	0	4	41	39	16	میزان تمایل شما به تفریح وسکونت موقت در روستاهای ساحلی در تنکابن چقدر است؟
0/000	3/7	1	11	21	51	16	تا چه میزان کلاسهای آموزشی برای ماهیگیری در توسعه گردشگری صیادی مؤثر است؟
0/000	3/9	0	0	20	61	17	اگر شما برای بار اول به این منطقه آمدید میزان تمایل شما جهت بازدید مجدد از این منطقه چقدر است؟
0/000	2/8	8	26	45	19	2	امکانات و خدمات موجود در این منطقه، برای شما چقدر رضایت بخش بوده است؟
0/000	3/9	0	3	28	42	27	از دیدن جاذبه های این منطقه چقدر لذت خواهید برد؟
0/000	4	0	3	23	41	33	میزان رضایت شما از مسافرت به این منطقه چقدر است؟
0/000	3/5	0	9	30	55	6	احساس می کنم در مقابل هزینه ای که می کنم تجربه خوبی کسب خواهم کرد.

منبع: یافته‌های میدانی، 1391.

جدول 7: نظرات جامعه میهمان در ارتباط با جاذبه‌های گردشگری ماهیگیری

سطح معناداری	میانگین	بسیار مخالفم	مخالفم	بی نظر	موافقم	بسیار موافقم	سوالات
0/000	4	0	0	18	63	19	وجود روستاهای ساحلی
0/000	3/5	1	14	28	42	15	حضور صیادان محلی در نواحی ساحلی در راستای توسعه فعالیت‌های گردشگری
0/000	3	12	19	41	19	9	قیمت ارزان کالا و خدمات در این منطقه نسبت به دیگر حوزه های توریستی
0/000	4/1	0	0	12	62	26	وجود مناطق بکر و دیدنی سواحل
0/000	3/6	0	7	40	35	18	امنیت سواحل در طول شبانه روز
0/000	2/9	2	23	48	17	10	پاکیزگی و تمیزی محیط ساحل برای انجام فعالیت‌های گردشگری صیادی
0/000	3/9	0	5	22	51	22	نزدیکی سواحل به راههای اصلی
0/000	4/1	0	9	5	47	39	سکوت و آرامش در سواحل

0/000	3/7	0	5	30	47	18	فاصله کم روستاهای ساحلی تا مرکز شهر تنکابن
-------	-----	---	---	----	----	----	--

منبع: یافته‌های میدانی، 1391.

جدول 8: نتایج آزمون T برای تمایل گردشگران به توسعه گردشگری ماهیگیری در منطقه و نقاط قوت منطقه برای توسعه

گردشگری ماهیگیری

شرح	t	ارزش تی (t)	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد از میانگین	سطح معناداری	پاسخ سنوال
میزان تمایل گردشگران برای توسعه گردشگری ماهیگیری در منطقه	91/617	45	53/6	5/58943	0/58593	0/000	تأیید می‌شود
نقاط قوت منطقه مورد مطالعه برای توسعه گردشگری ماهیگیری	85/779	27	33/2	3/87391	0/38739	0/000	تأیید می‌شود

منبع: یافته‌های میدانی، 1391.

در ارتباط با تمایل گردشگران برای توسعه گردشگری ماهیگیری تمامی گویه‌های مربوطه با یکدیگر جمع و با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای بررسی شده است که یافته‌ها در این زمینه بیانگر آن است که میانگین محاسبه شده (53/6) برای کل گویه‌ها، در مقایسه با میانه پاسخ‌ها (45) رقم بالاتری را نشان می‌دهد. همچنین سطح معناداری بدست آمده برابر با (0/000) می‌باشد از آنجائیکه خطای محاسبه شده کمتر از 0/05 می‌باشد، بیانگر معنادار بودن یافته‌ها و توافق معنادار در بین نظرات جامعه پاسخگو می‌باشد. در مجموع یافته‌ها نشان دهنده تمایل بالای گردشگران برای توسعه گردشگری ماهیگیری در منطقه می‌باشد. در مورد ظرفیت منطقه برای توسعه گردشگری ماهیگیری، یافته‌های بدست آمده از آزمون T تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که میانگین محاسبه شده برای کل گویه‌های مربوط (53/6)، از میانه پاسخ‌ها (27) بیشتر است که بیانگر ظرفیت بالای منطقه برای توسعه فعالیت‌های گردشگری ماهیگیری تفریحی می‌باشد (جدول 8). برای ایجاد و توسعه فعالیت‌های گردشگری ماهیگیری گردشگران باید از ویژگی‌های خاصی مانند سطح درآمد مناسب برخوردار باشند. در ارتباط با توسعه گردشگری ماهیگیری، از آزمون پیرسون برای بررسی رابطه بین سطح درآمد گردشگران و میزان تمایل آنها به پرداخت ورودی برای تفریح در پارک ماهیگیری، استفاده شده است که نتایج آزمون بین دو متغیر برابر با 0/203 و همچنین سطح معناداری بدست آمده برابر با 0/043 می‌باشد که نشان می‌دهد رابطه بین دو متغیر مستقیم و معنادار در سطح 95% می‌باشد، یعنی هر چه میزان درآمد گردشگران بالاتر باشد به همان میزان تمایل به پرداخت برای ورود به مجموعه‌های ساحلی افزایش پیدا می‌کند (جدول 9).

جدول 9: رابطه همبستگی بین میزان درآمد گردشگران و تمایل آنها برای پرداخت ورودی پارک ماهیگیری

شرح	میزان تمایل گردشگران به پرداخت ورودی
Pearson Correlation	.203*
Sig. (2-tailed)	.043
N	100

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

منبع: یافته‌های میدانی، 1391.

6) نتایج تحقیق

جاذبه‌های طبیعی، یکی از مهمترین مقاصد گردشگران محسوب می‌شود، اکثر این جاذبه‌های طبیعی در روستاها واقع شده‌اند. توسعه گردشگری در مناطق روستایی می‌تواند با ایجاد اشتغال، سبب کاهش فقر روستایی، مهاجرت‌های روستا-شهری و همچنین بسیاری از دیگر مشکلات اجتماعی و اقتصادی روستاییان شود. بسیاری از روستاها در مناطق ساحلی واقع شده‌اند، بر همین اساس می‌توان از سواحل به عنوان یکی از مهمترین جاذبه‌های طبیعی برای توسعه گردشگری در نواحی روستایی نام برد. با توجه به موقعیت قرارگیری سکونتگاه‌های روستایی در سواحل شهرستان تنکابن، یکی از ظرفیت‌های گردشگری، فعالیت‌های ماهیگیری تفریحی می‌باشد که امروزه به صورت پراکنده در سواحل این دریاچه وجود دارد.

یافته‌های تحقیق بیانگر آن است که گردشگران تمایل زیادی برای انجام فعالیت‌های گردشگری ماهیگیری با توجه به پتانسیل‌های محیطی منطقه مورد مطالعه از خود نشان داده‌اند که این یافته‌ها می‌تواند ضمانت اجرایی برنامه‌ریزی و توسعه زیرساخت‌های مرتبط با این نوع گردشگری را افزایش دهد. بر اساس نظرات گردشگران، می‌توان در سواحل منطقه جاذبه‌های دیگری را هم در کنار فعالیت ماهیگیری مانند ایجاد زیرساخت‌هایی برای اقامت در سواحل، برقراری امنیت در شب‌های ساحل، ماهیگیری روی آب‌های دریا و وجود رستوران‌های ساحلی با غذاهای دریایی و محلی ایجاد کرد. همچنین یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که استفاده از جاذبه‌های موجود در سواحل در اولویت دوم استفاده گردشگران قرار دارد و این کمک می‌کند که فرآیند برنامه‌ریزی گردشگری ساحلی با تأکید بر ماهیگیری و صیادی ضرورت بیشتری پیدا کند. بر اساس یافته‌های دیگر تحقیق می‌توان ذکر کرد که، در ارتباط با آموزش گردشگران برای فعالیت‌های ماهیگیری هم باید برنامه‌ریزی‌هایی صورت گیرد که این خود زمینه‌های اشتغال صیادان محلی را فراهم می‌آورد. از مهمترین پیامدهای برنامه‌ریزی و اجرای این نوع گردشگری ایجاد اشتغال محلی و زمینه‌های شغلی برای جوانان و صیادان محلی در راستای توسعه اجتماعی و اقتصادی روستاها می‌باشد، و در نهایت بر اساس خروجی‌های نظرات گردشگران و مصاحبه با آنها می‌توان مهمترین پیشنهادات اجرایی را برای برنامه‌ریزان به صورت زیر فهرست کرد:

- توسعه فعالیت‌های قایقرانی و ماهیگیری روی آب؛
- ایجاد فعالیت‌های تفریحی بصورت ترکیبی؛
- ایجاد مناطق ویژه در ساحل دریا و رودخانه‌های منتهی به دریا برای صیادی گردشگران؛
- توسعه استخرهای پرورش ماهی برای فعالیت‌های ماهیگیری گردشگران در سواحل رودخانه، برای فعالیت‌های تفریحی و نیز ایجاد بازارهای فروش ماهی که برای بسیاری از گردشگران مورد توجه می‌باشد.

7 منابع

- افتخاری، عبدالرضا رکن‌الدین و اسماعیل قادری، (1381)، نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی (نقد و تحلیل چهارچوب‌های نظریه‌ای)، مدرس علوم انسانی، 6(2) (پیاپی 25)، صص 23-40.
- پایزن، عبدالحمید، پرستو قبادی و کیومرث زرافشانی، (1389)، مشکلات و محدودیتهای گردشگری روستایی با استفاده از نظریه بنیانی (مورد: روستای حریر، استان کرمانشاه)، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، دوره 1، شماره 3.
- رضوانی، محمدرضا، ولی‌اله نظری و محمد امین خراسانی، (1390)، فرهنگ مفاهیم و اصطلاحات برنامه ریزی و توسعه روستایی، انتشارات جهاد دانشگاهی.
- رضوانی، محمدرضا و جواد صفایی، (1384)، گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر نواحی روستایی: فرصت یا تهدید (مورد: نواحی روستایی شمال تهران)، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره 54.
- رمضان زاده لسبوئی، مهدی، زهرا حیدری و جواد گلین شریف دینی، (1389)، امنیت و توسعه فعالیت‌های گردشگری در شهرهای ساحلی (مطالعه موردی: سواحل شهر رامسر)، مجموعه چکیده مقاله‌های همایش ملی امنیت در شهرهای ساحلی، فرماندهی انتظامی استان هرمزگان - دفتر تحقیقات کاربردی.
- سراپی، فریبا، (1378)، پیامدهای زیست محیطی توسعه توریسم، محیط زیست، ش 29.
- صادق دقیقی، لیلا، (1386)، نقش تعاونی‌های پره صیادی در توسعه اقتصاد روستایی (مطالعه موردی: دهستان دهکاء)، راهنما: سید حسن مطیعی لنگرودی، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.
- طالب، مهدی، حسن بخشی‌زاده و حسین میرزایی، (1387)، مبانی نظریه مشارکت اجتماع روستایی در برنامه‌ریزی گردشگری روستایی در ایران، فصلنامه روستا و توسعه، سال 11، شماره 4، صص 25-52.
- علیقلی‌زاده فیروزجایی، ناصر، سید علی بدری و حسنعلی فرجی سبکبار، (1386)، نگرش جامعه میزبان به اثرات محیطی و اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی بخش مرکزی شهرستان نوشهر، فصلنامه روستا و توسعه، شماره 37.
- قرخلو، مهدی، مهدی رمضان‌زاده لسبوئی و جواد گلین شریف دینی، اثرات زیست محیطی گردشگری بر سواحل شهر رامسر، فصلنامه پژوهشی جغرافیای انسانی، سال اول، شماره سوم.
- مطیعی لنگرودی، سید حسن و ماهره نصرتی، (1390)، امکان‌سنجی توسعه گردشگری در نواحی روستایی از دیدگاه گردشگران (بخش کرگانرود شهرستان تالش)، مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، سال 22، شماره پیاپی 41.
- مطیعی لنگرودی، سید حسن، فردین نصرتی و بهرام ایمانی، (1389)، ارزیابی دیدگاه گردشگران موزه میراث روستایی گیلان در توسعه روستایی، فصلنامه جغرافیای انسانی، شماره چهارم.
- مطیعی لنگرودی، سید حسن، (1390)، جغرافیای اقتصادی ایران، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد، مشهد.
- مهدوی، مسعود، مجتبی قدیری معصوم و نسرين قهرمان، (1387)، اثرات گردشگری بر توسعه روستایی با نظرسنجی از روستایان دره کن و سولقان، فصلنامه روستا و توسعه، سال 11، شماره 2، صفحات 39-60.

- میرکتولی، جعفر و راضیه مصدق، (1389)، بررسی وضعیت گردشگری روستایی و نقش آن در رونق صنایع دستی (مورد: دهستان استرآباد جنوبی، شهرستان گرگان)، مجله مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال دوم، شماره هفتم، صص 137-154.
- نوروزی، محمدباقر، (1389)، امکان‌سنجی جاذبه‌های دره توتیا (بهشت گمشده) از توابع شهرستان ملایر با هدف تبدیل آن به یک سایت گردشگری، آمایش محیط، 3(9)، صص 155-179.
- Bilgic, A., W. J. Florkowskib, J. Yoderc, D. F. Schreinerd, (2008), **Estimating fishing and hunting leisure spending shares in the United States**, *Tourism Management* 29, pp. 771–782.
- Chawla, R., (2004), **coastal tourism and development: Sonali**, New Delhi.
- Cheong, S., (2003), **Privatizing tendencies: fishing communities and tourism in Korea**, *Marine Policy* 27, pp. 23–29
- Chun-Fang C.& K. Huang, (2012), **An Examination of Antecedent Factors in Residents' Perceptions of Tourism Impacts on a Recreational Fishing Port**, *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 17:1, pp. 81-99.
- Fabinyi, M., (2008), **Dive tourism, fishing and marine protected areas in the Calamianes Islands, Philippines**, *Marine Policy*, No 32 pp. 898–904.
- Fabinyi, M., (2010), **The Intensification of Fishing and the Rise of Tourism: Competing Coastal Livelihoods in the Calamianes Islands, Philippines**, *Hum Ecol*, No. 38, pp. 415–427.
- Hall, M., (2002), **the geography of tourism and space**, London & New York.
- Hall, M., (2001), **Trends in ocean and coastal tourism: the end of the last frontier**, *Journal of Ocean & Coastal Management*, No. 44, pp. 601–618.
- Lee, ., Y. Iwasa, (2011), **Analysis Tourists and traditional divers in a common fishing ground**, *Ecological Economics*, No. 70, pp. 2350–2360.
- Liu,J.C. and T. Var,(1986), **Resident Attitudes towards Tourism Impacts in Hawaii**, *Annals of Tourism Research*, Vol 13.
- Milman, A. &A. Pizam, (1988), **Social impact of tourism on central Florida**, *Annals of Ttourism Research*, No. 15 (2).
- Narasaiah, M. L., (2007), **Tourism and development, Darya Ganj**, New Delhi.
- Robert, B. D., S. M. Holland & D. K. Anderson, (2002), **Recreational Fishing as Tourism**, *Fisheries*, No. 27:3, pp. 17-24.
- Roehl, W. S., B. D. Robert, S. M. Holland, Richard R. Perdue, (1993), **Developing new tourism products**, *TOURISM MANAGEMENT*, pp. 279-288.